

NYAvägar

- För flexibilitet i högre utbildning
i hela landet

HÖGRE UTBILDNING I ALLA KOMMUNER?

*Hur kan man skapa goda förutsättningar – plats, infrastruktur och
sammanhang – för högre utbildning för livslångt lärande ur ett
kommunalt perspektiv?*

WP3 delrapport inom K3-projektet "Nya vägar"

Kent Wallén, Campus Västervik
Lena Garberg, Lysekils kommun
Jan Bäcklin, Högsolan i Gävle
Lisa Hedman, Campus Västervik

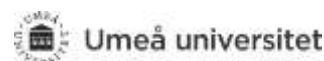
Ågot Einebrant-Lundén, Linnéuniversitetet

Med stöd av

Innehåll

Inledning och några centrala begrepp	3
Bakgrund	4
Metod	6
Syfte & Frågeställningar	7
Resultat.....	8
Enkätundersökningen	... 8
Förfrågan till Sveriges kommuner.....	12
Finns övergripande mål och visioner?	12
Finns mål som konkretiserar utbildning och fortbildning i samarbete med högskolor/universitet?	13
Finns riktade kommunala medel för arbete med universitets- och högskoleutbildning?.	14
Finns samverkan mellan kommun och högskolor/universitet?	15
Finns formaliserad samverkan om kompetensförsörjnings-frågor med näringsliv och offentlig sektor	16
Resultatdiskussion.....	17
Möjliga vägar framåt? – Slutdiskussion.....	20
Referenser.....	23
Bilagor	24
Bilaga 1. Illustration av 3M.....	24
Bilaga 2: Bortfallsanalys	25
Bilaga 3: Enkät till Nitus medlemmar.....	29
Bilaga 4: Förfrågan till kommuner.....	30

Inledning och några centrala begrepp

Föreliggande rapport är en delrapport från work package 3, WP3, i det Vinnovafinansierade projektet Nya vägar till högre utbildning. Nya Vägar-projektet ska undersöka beslutsvägar på nationell och lokal nivå för tillgänglighet till högre utbildning i hela landet. WP3s uppdrag har varit, att utifrån ett kommunalt perspektiv, undersöka förutsättningar för att kunna skapa plats, infrastruktur och sammanhang för högre utbildning i hela landet. Gruppens uppgift har varit att sammanställa en nulägesanalys men också finna goda exempel på hur kommuner kan bidra till att göra högre utbildning tillgängligt i hela Sverige. Vidare har gruppen sökt goda exempel, såväl nationellt som internationellt utanför de traditionella lärosätenas lokaler. Målet har varit att ta fram en eller flera modeller för hur högre utbildning kan distribueras för att nå fler men också att få fler studerande att avsluta sina högskolestudier.

Gruppen har bestått av fem personer från olika delar av landet med olika erfarenheter, såväl tidsmässigt från området som kunskapsmässigt till ingång i att arbeta med kommunala förutsättningar för att skapa plats, infrastruktur och sammanhang för högre utbildning för livslångt lärande. De olika erfarenheterna har bidragit till problematiserande, kritiskt granskande samt många och långa diskussioner i relation till gruppens uppdrag.

Något som gruppen tidigt erfor var att det i detta område råder en stor begreppsförvirring och därför beskrivs nedan några centrala begrepp WP3 förhållit sig till:

Lärcentra, lärcentrum och studiecentrum, är vanliga begrepp på kommunala verksamheter som arbetar med olika former av utbildnings som vänder sig till vuxna. Verksamheternas utformning och innehåll har ingen självklar gemensam struktur. De kan innehålla allt från kommunal vuxenutbildning, svenska för invandrare, yrkeshögskoleutbildning, till samarbeten med högskolor och universitet kring utbildning och i några fall även forskning. Lokalt Campus är ett begrepp som sedan 2018 använts på Campus Västervik i ett försök att urskilja att de arbetar enbart med eftergymnasial utbildning, genom definitionen, ”verksamheten ägs och drivs av kommunen och arbetar i samarbete med olika högskolor och universitet kring högre utbildning och forskning. Begreppet campus använts också på andra sätt i några kommuner, i Lysekil har man till exempel valt att kalla gymnasieskolans, vuxenutbildningens och lärcentrums samlade lokaler för Campus Väst. I landsbygdskommitténs slutbetänkande (SOU 2017:1) används *utbildningscentrum för högre utbildning* som begrepp för dessa verksamheter vilket också är det begrepp denna rapport företrädesvis kommer att använda.

Även studieformerna har en mängd olika namn, som distans, modifierad distans, flexibel och platsförlagd utbildning. Vi har valt att använda distans när det är kurser eller utbildningar som är helt eller till största del nätbaserade. När uttrycket ”egen sökkod” används, så kan det även där variera i vilken omfattning som det är fysiska träffar dock är då kurserna eller utbildningarna i någon grad ortsbundna till kommunen.

Nitus (Nitus, 2019) är ett nätverk för kommunala lärcentra som vi kommer att återkomma till i rapporten. Nitus drivs som en ideell förening sedan 1996 och startade ur ett behov av att

utbyta erfarenheter mellan olika kommuner. Nätverket har ett hundratal medlemskommuner i Sverige som utbyter kunskap, information och inspiration.

Bakgrund

För att Sveriges framledes ska kunna klara kompetensförsörjningen i hela landet krävs att en större andel av medborgarna får tillgång till högre utbildning nära hemorten. Roos och Grepperud (2007) menar att det är viktigt ur ett demokratiperspektiv att det är möjligt att bedriva högre studier i hela landet. Vidare anger de att många som genomgått högre utbildning, vittnar om att man växt som människa och på ett helt annat sätt kan och vågar delta i samhällsdebatten. Frågan om kompetensförsörjning blir således viktig ur flera perspektiv. Möjligheten för individen att kunna utbilda och/eller vidareutbilda sig, men även för arbetsmarknad och näringsliv att få återkommande samarbeten med högre utbildning för kunskapsutveckling är viktiga aspekter att förhålla sig till.

Såväl svenskt som internationell forskning om elevers skolresultat visar entydigt att en av de viktigaste faktorerna för de elever som lyckas väl i skolan är föräldrarnas utbildningsnivå (t ex Skolverket (2009) och Hattie 2009). Detta förklaras bland annat med att dessa föräldrar har höga förväntningar på och ambitioner för sina barn liksom att de känner sig hemma i skolans kulturella miljö (a.a). Om en högre andel av landets föräldrar var högskoleutbildade skulle det förmodligen innebära att fler barn klarade av sina studier med bättre resultat. Gruppen föräldrar är en av de grupper som har svårast att ta sig till universitets- och högskoleorterna vilket gör att den gruppen är i stort behov av utbildning nära hemmet. Det är också i små landsbygdskommuner med få innevånare med eftergymnasial utbildning som andelen elever som är behöriga till gymnasiet är som lägst (Källa: KOLADA).

Varför är det då viktigt för kommuner att arbeta med högre utbildning? Vad kan den bidra med i en kommun? Varför behöver kommunerna prioritera detta? Svaren är att tillgängligheten till högre utbildning blir en överlevnadsfråga för såväl kommun som region, då det finns en risk att invånare flyttar till annan ort för att utbilda sig och därefter inte återvänder till sin hemort vilket leder till kompetensbrist inom en rad olika områden. I Landsbygdskommitténs slutbetänkande beskrivs problematiken kring kompetensförsörjning i ett perspektiv av "hela landet" i kapitel fyra, där det i utredningen framkommer att landsbygdernas kompetensförsörjning väsentligt skulle kunna förbättras genom att knyta samman högre utbildning samman med deras behov (SOU 2017:1). Därför är det en viktig lokalpolitisk fråga, ur flera aspekter, dels för att få en levande bygd dels för att skapa en samverkan med omgivande samhälle som bidrar med kompetensförsörjning. Ett ytterligare incitament till högre utbildning utanför högskoleorterna är den svåra bostadssituationen i storstadsregionerna.

Utbildningscentrum för högre utbildning finansieras av kommunerna medan högskolor och universitet finansieras av staten. Högskolorna har ett nationellt uppdrag att bedriva högre utbildning. I Sverige har de inte ett formellt regionalt uppdrag (SOU 2017:1) även om många högskolor har viktiga centrala roller i den region de verkar i. I ett internationellt perspektiv är det dock förekommande att högskolor har regionala uppdrag (se exempelvis UHI, 2019).

Utbildningscentrum för högre utbildning är uppbyggda på olika sätt och med olika innehåll. En del erbjuder teknik och lokaler som stöd för studenter. Vissa arbetar med fristående kurser och programutbildningar som är helt distansbaserade, medan andra arbetar med kurser och utbildningsprogram lokaliserade till orten varav vissa med egen sökkod. Blandade versioner förekommer också, ibland kallade modifierad distans. Några få har forskare knutna till sina verksamheter. Vissa har långsiktiga överenskommelser med högskolor och universitet ofta i samverkan mellan flera kommuner, medan andra av olika skäl inte har kunnat upprätta långsiktiga samarbeten med högskolor och universitet.

Ett utgångsläge

Bland dem i projektgruppen som länge befunnit sig i ”lärcentravärlden” är begreppet 3M centralt. Begreppet lanserades av Grepperud och Thomsen (2001) där 3M står för *mötesplats*, *mäklare* och *motor* och författarna menar att dessa funktioner är centrala för ett utbildningscentrum för högre utbildning. De flesta utbildningscentra för högre utbildning som finns för närvarande uppfyller att vara en mötesplats samtidigt som flera idag har vissa svårigheter att mäkla högre utbildning. Det tredje M:et som står för motor avser att utbildningscentra ska vara motorn i att erbjuda utbildningar som kan hjälpa till att kompetensförsörja, driva och utveckla kommunen. Projektgruppens erfarenhet är att de flesta utbildningscentra har svårigheter att få till motoreffekten, då de inte, i tillräckligt stor utsträckning, kan övertyga högskolor och universitet om att tillgängliggöra utbildning utanför högskoleorterna. En annan faktor som påverkar är hur kommunerna och högskolorna finner formerna för ömsesidig samverkan. För att visualisera hur 3M kan förstås i relation till utbildningscentra för högre utbildning skapades en figur, se bilaga 1.

Exempel på tidigare studier om studerande vid utbildningscentra för högre utbildning

Det har genom åren gjorts ett antal studier av de studerande vid dessa utbildningscentra, främst i Hälsingland, Dalarna och Småland. I en av dessa (Engström, Bäcklin, Baleus, 2015) kan vi hämta följande sammanfattning:

”Enkätstudierna visar att de högskolestuderande till ännu större andel än tidigare är kvinnor som huvudsakligen läser programutbildningar och som får arbete och stannar kvar i sin hemkommun. Medelåldern för de studerande är 35 år, vilket är väsentligt högre än de som studerar på campus. Dessutom har flertalet barn och familj. Den sociala bakgrunden för de högskolestuderande är i ännu högre grad än tidigare att de kommer från arbetarklassen. För studerande från Bollnäs, Ljusdal, Nordanstig, Ovanåker och Söderhamn är 64 % av deras fäder arbetare. Lärcentra svarar på så sätt upp mot en nationell önskan om breddad rekrytering till högre utbildning.”

Ur denna och tidigare studier (se ex Roos, G., Engström, J. & Bäcklin, J, 1999; Roos, G, 2002; Roos, G. & Grepperud, G, 2007) konstatera att inte ens hälften av dessa studerande skulle ha påbörjat en högskoleutbildning om de inte haft möjligheten att studera ”på hemmaplan” via sitt lokala utbildningscentrum och för många har studiegruppen haft en

avgörande betydelse för att de skulle fullfölja sin utbildning. Dessutom framgår det att de flesta fått arbete och mer än nio av tio stannar kvar i sin hemkommun efter examen.

Metod

Projektgruppen har genomfört en enkätundersökning ställd till samtliga Nitus medlemskommuner detta för att få kunskap om vilka former och i vilken omfattning som högre utbildning bedrivs vid olika utbildningscentrum för högre utbildning i landet idag. Enkäten skickades ut under januari 2018 och därefter skickades två påminnelser under februari. Vid bearbetning och analys av materialet framkom att frågorna i enkäten uppfattats olika på grund av begreppsförvirring kring hur olika begrepp i enkäten kunde tolkas. Begrepp som verkar ha uppfattats olika är till exempel utbildningsformer, samverkan m lärosäte och decentralisering av utbildning. Enkäten har skickats till de 85 medlemskommuner i Nitus som fanns vid genomförandet och besvarades av 52 kommuner.

Vidare sändes fem frågor ut till samtliga av Sveriges 290 kommuner. Syftet med frågorna var att få en bild av vilka visioner och målsättningar kommunerna, på ett mer övergripande plan, har kring kompetensförsörjning. Frågorna skickades till kommunernas registrator som ombads vidarebefordra mailet till lämplig tjänsteperson i kommunen. Detta förfarande gjorde att frågorna har hamnat på olika nivåer i kommunerna, hos några med mer övergripande perspektiv och andra med ett mer ”en förvaltnings perspektiv”. Också i denna undersökning kan det konstateras att frågorna uppfattats olika och att en viss begreppsförvirring råder.

Bortfallsanalys - Konklusion

De minsta kommunerna har svarat i något mindre omfattning än övriga. Det går inte att se några skillnader när vi beaktar geografiskt läge eller politisk styrning, däremot är utbildningsnivån i de svarande kommunerna något lägre än för riksgenomsnittet.

Det finns en tydlig korrelation mellan hög utbildningsnivå och storlek på kommun, så det skulle kunna vara en paradox att det är större kommuner som svarat i något högre utsträckning, samtidigt som utbildningsnivån är lägre än för riksgenomsnittet. Större kommuner har i högre utsträckning kompetensmål och -visioner än mindre kommuner. Eftersom det är fler större kommuner som svarat, är vårt resultat troligen något bättre än verkligheten för riket. För utförligare bortfallsanalys, se bilaga 2.

Syfte & Frågeställningar

Det huvudsakliga syftet är att redovisa det nationella läget och kommuners beredskap kring högre utbildning. Ett ytterligare syfte är att undersöka vilka förutsättningar som finns för att skapa plats, infrastruktur och sammanhang för högre utbildning och livslångt lärande ur ett kommunalt perspektiv.

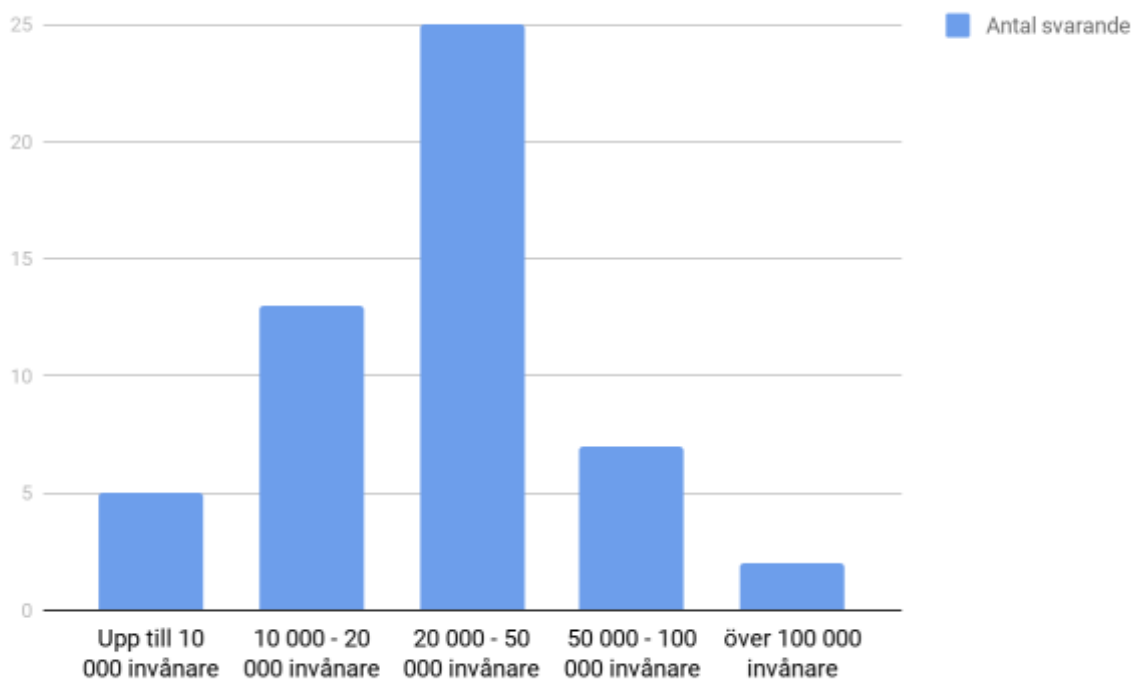
- Vilka former för samverkan mellan lärosäten och kommuner finns idag?
- Vilka olika förutsättningar har utbildningscentrum för högre utbildning idag?
- Hur arbetar Sveriges kommuner med kompetensförsörjning i samarbete med lärosäten?

Resultat

Undersökningen har genomförts i likhet med metodavsnittet genom två delar. I den första delen presenteras enkätstudien som har genomförts där medlemmar i nätverket Nitus har haft möjlighet att besvara frågorna. I efterföljande del har fem frågor skickats till samtliga kommuner. Inledningsvis presenteras här enkätundersökningen och därefter förfrågan till kommunerna.

Enkätundersökningen

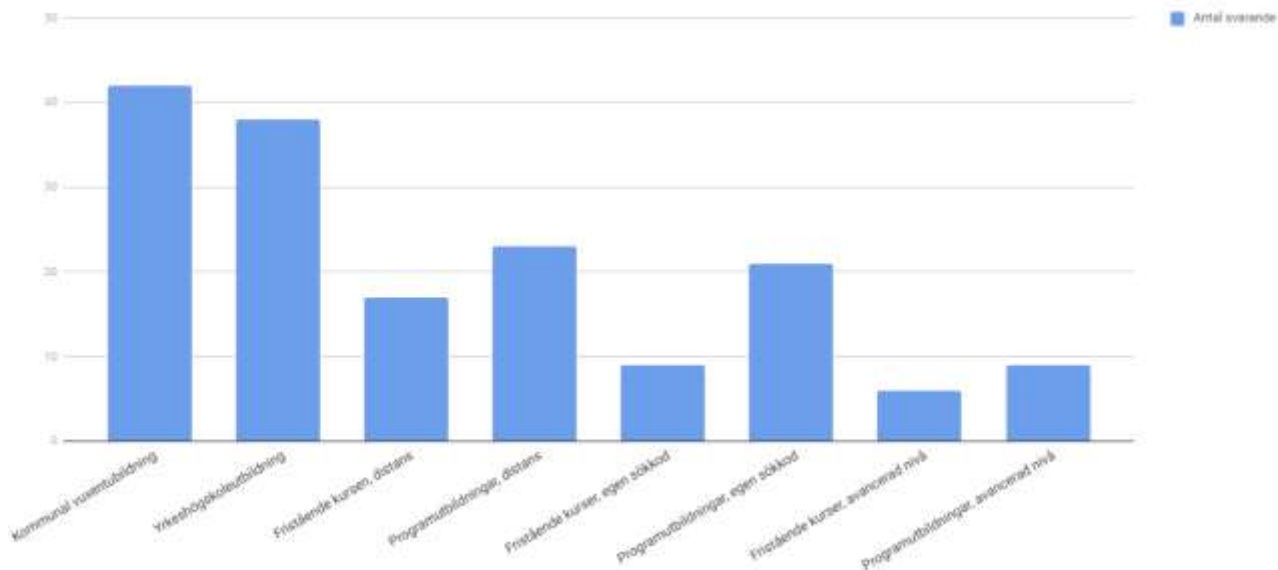
Enkäten försöker ge svar på vilken form av högre utbildning som utbildningscenter för högre utbildning arbetar med, se bilaga 3.

Figur 1: Invånare i kommuner som svarat $n = 52$

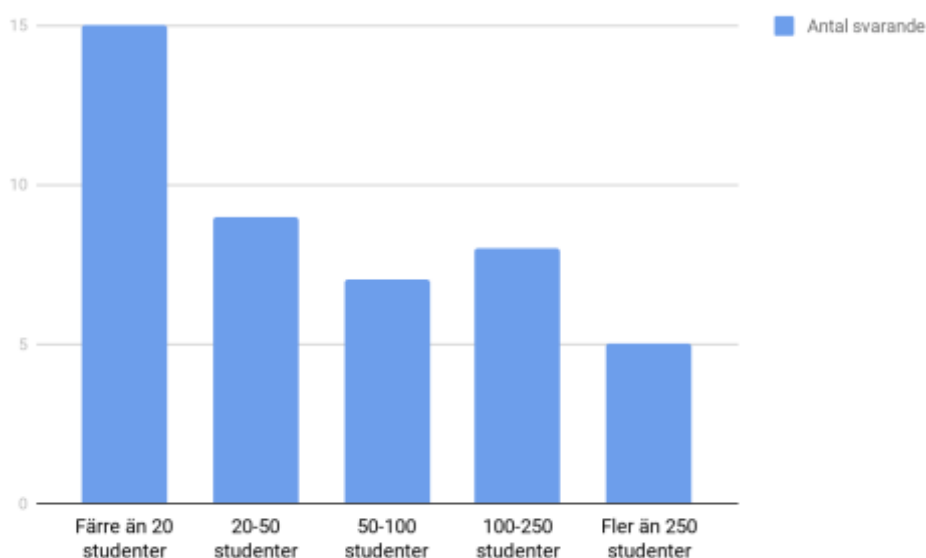
Det största antalet svarande har mellan 20–50 000 invånare i kommunen.

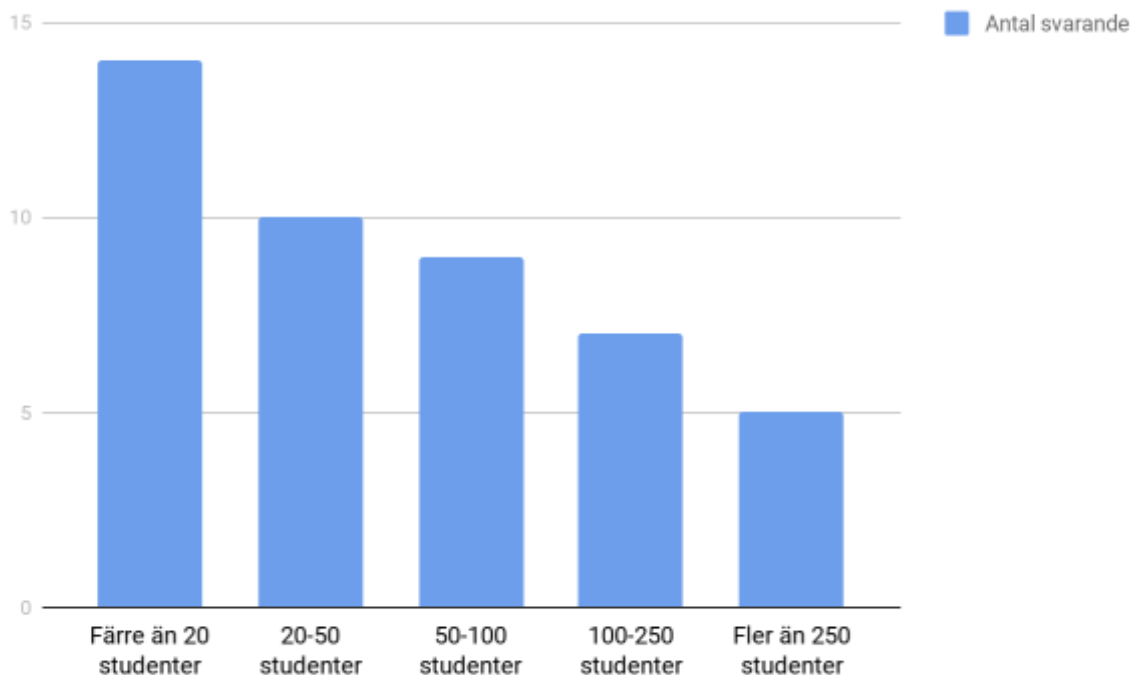
Figur 2: Utbildningar som bedrivs inom verksamheten $n = 52$

Diagrammet visar att den största andelen av svarande verksamheter arbetar med kommunal vuxenutbildning, 80, 7 % (42 verksamheter), 73 % (38 verksamheter) arbetar med yrkehögskoleutbildningar. Därefter kommer programutbildningar som läses på distans från högskolor och universitet med 32, 7 % (17 verksamheter) och programutbildningar med egen sökkod motsvarar 40, 4 % (21 verksamheter).

Figur 3: Ungefärligt antal studenter som läser yrkehögskoleutbildning $n = 44$

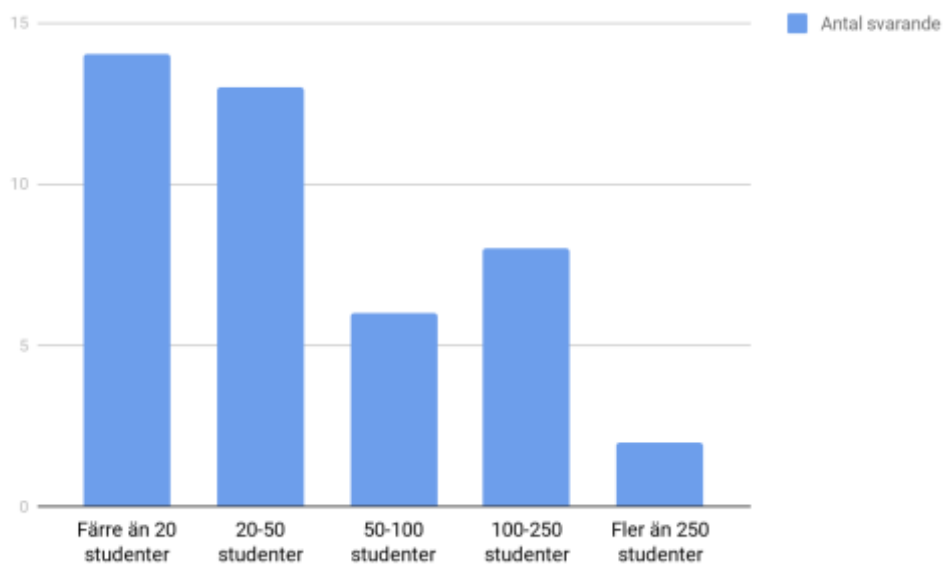
De flesta verksamheter, 34 % (15) har färre än 20 studenter, medan de som har fler än 250 studenter motsvarar 11 % (5).

Figur 4: Ungefärligt antal studenter som läser universitets- och högskoleutbildning på distans $n = 45$

Även i detta diagram kan vi se att den största andelen verksamheter har ett mindre antal studenter som läser högre utbildning, här motsvarar den största andelen 31 % (14 verksamheter) de som har färre än 20 studenter. Medan de som fler än 250 studenter motsvarar 11 % av svarande (5 verksamheter). De fem utbildningscentrum för högre utbildning som har fler än 250 studenter är: Alingsås, Bollnäs, Nyköping, Skellefteå och Västervik.

Därefter har vi valt att även se på ett ungefärligt antal studenter som läser universitets- och högskoleutbildning med egen sökkod. Anledningen till att två snarlika frågor ställts, är att många kommuner marknadsför utbildningar som är distansbaserade för att i ett senare skede erbjuda ett sammanhang i en studiegrupp på utbildningscentrum. Andra kommuner arbetar däremot främst med att marknadsföra utbildningar med egen sökkod till orten.

Figur 5: Ungefärligt antal studenter som läser universitets- och högskoleutbildningar, platsförlagd på lärcentrum med egen sökkod. $n = 43$

Diagrammet visar likt tidigare diagram att den största andelen verksamheter arbetar med ett mindre antal studenter på plats, här motsvarar dessa 31% (14 verksamheter) som har färre än 20 studenter. Medan de som har 250 studenter är fler motsvarar 11 % (5 verksamheter).

Förfrågan till Sveriges kommuner

Det finns en diskussion kring att det inte finns samsyn mellan kommuner i Sverige som saknar helt eller saknar närhet till högskolor och universitet om hur de arbetar med kompetensförsörjningsfrågor. För att få en bild av hur kommuner arbetar med detta har frågorna skickats ut till samtliga kommuners registrator, se bilaga 4. 71 kommuner besvarade frågorna. Det är oklart till vem i kommunen registrator skickat mejlet vidare till, då det är en stor variation av titlar från de som besvarat. Bland de svarande representeras olika delar av kommunens verksamhet så som HR-avdelning, barn- och utbildningsförvaltning, näringslivskontor och kommunledning, det återfinns även personal på olika nivåer bland svarande från samordnare till förvaltningschef.

Vi kan i vissa fall se att det är olika former av samverkansförbund som inkluderar flera kommuner som svarat för kommunens räkning, detta då svaren från olika kommuner är identiska. Av de som har ett lärosäte i kommunen har Gävle, Eskilstuna, Falun, Kalmar, Karlstad, Lund, Malmö, Norrköping, Sundsvall och Örebro svarat på frågorna.

Finns övergripande mål och visioner?

Huvuddelen av de kommuner som svarat (52) anger att de har kommunalt övergripande visioner/mål som tar upp kompetensförsörjning och kompetensutveckling. De övriga (18) anger att de inte finns kommunalt övergripande mål och visioner kring kompetensförsörjning och kompetensutveckling. En betydande andel av dessa visioner/mål finns i olika former av kommunala styrdokument som benämns som strategier, visioner eller riktlinjer. Dessa dokument kan delas in i två kategorier;

- de som endast riktar sig till kommunen som arbetsgivare det vill säga kommunens eget behov av kompetens och
- de som tar ett mer övergripande perspektiv på kompetensförsörjning i hela kommunen och då också inkluderar till näringslivets och annan offentlig verksamhetens behov av välutbildad och kompetent personal.

I de kommunala styrdokument som riktar sig till den egna organisationen märks begrepp som *attraktiv arbetsgivare*, *karriärvägar*, *kompetensutveckling*, *attrahera – utveckla- behålla*, *utvecklingsvägar*.

Kommuner svarar ”övergripande mål och visioner”

”På ett övergripande plan pågår ett omfattande arbete med att ta fram en personal och kompetensförsörjningsstrategi. Det har genomförts Workshop där kommunens samtliga chefer har deltagit. Ambitionen är att strategin är klar (politiskt fastställd) i april 2019.” (Bräcke)

”Sveriges ledande lärcentra,
• goda förutsättningar för studerande,
• efterfrågade utbildningar med kvalitet och flexibilitet,
• Mångfald och samverkan,
• En effektiv organisation”
(Lapplands kommunalförbund)

”Ja det finns en kompetensförsörjningsplan som gäller för hela Lycksele kommun. Planen är specificerad med handlingsplaner för respektive nämnds verksamheter”
(Lycksele)

De styrdokument som tar ett mer övergripande perspektiv för hela kommunens kompetensförsörjning finns skrivningar som; *Ett attraktivt och levande näringsliv; Vi ska arbeta för en god kompetensförsörjning både inom offentlig sektor och för det privata näringslivet; Samverkan med näringslivet ska öka för att möta företagets framtida kompetensbehov; Vi främjar det livslånga lärandet genom att vi har utbildning och fortbildning i toppklass, där hänsyn tas både till individens och till de lokala och regionala arbetsgivarnas behov.*

Finns mål som konkretiserar utbildning och fortbildning i samarbete med högskolor/universitet?

Gällande mål som konkretiserar utbildning och fortbildning i samarbete med högskolor/universitet ser fördelningen omvänd ut från tidigare. Här svarar 28 kommuner att har den formen av kommunala mål medan 42 svarar att det saknas.

De mål som kommunerna anger kan sorteras enligt nedanstående kategorier:

- Att öka andelen innevånare med högskoleutbildning/eftergymnasial nivå
- Att möjliggöra till högskolestudier i hemkommunen
- Att arbeta för hållbar och trygg kompetensförsörjning.

Mål om att öka andelen innevånare med högskoleutbildning/eftergymnasial nivå.

Mål som beskrivs i denna kategori handlar om;

- fler gymnasieelever som blir behöriga till högskolan, fler innevånare ska inspireras att studera och arbeta i kommunen.

Mål om att möjliggöra till högskolestudier i hemkommunen.

Här beskrivs målen som att

- det ska bedrivas eftergymnasialutbildning lokalt för kommunmedborgarna, utan att de behöver flytta,
- fler studenter ska kunna studera på högskolenivå i kommunen,
- utbudet av utbildningar inom högskola och yrkeshögskola ska öka i kommunen.

Mål om att arbeta för hållbar och trygg kompetensförsörjning.

Dessa mål handlar om att;

Kommunerna svarar ”mål som konkretiserar”

”Ja, de ingår i målen ovan där bland annat under samverkan där vi samverkar med de tre nordligaste universiteten/högskolorna i Sverige” (Pajala)

”Nej det finns inte. Dock jobbar vi med det aktivt” (Ljungby)

”Gymnasieskolan skall, framförallt för de högskoleförberedande programmen, utveckla samarbete med Universitet och Högskolor... Lärcentrum ska utveckla samarbetet med andra aktörer i kommunen, universitet, högskolor i samarbete med akademi norr samt näringslivet i regionen. Lärcentrum ska också erbjuda ett brett utbildningsutbud” (Lycksele)

”Inom kommunen ansvarar respektive huvuduppdrag för att utbildning och fortbildning anpassas till de behov som finns i verksamheten” (Ängelholm)

- aktivt samverka med högskolor och universitet för att kunna erbjuda relevanta program/kurser för framtida kompetensförsörjning för kommunen, näringslivet och för innevånarna.
- underlätta för kommunens rekrytering,
- gynna tillväxt i kommunen genom tätare kontakt mellan näringslivet och högskola, kommunen blir en attraktiv arbetsgivare genom att erbjuda medarbetarna kompetensutveckling på högskolenivå.

Finns riktade kommunala medel för arbete med universitets- och högskoleutbildning?

Färre än hälften av de kommuner som svarat (31) har besvarat frågeställningen kring om det finns riktade kommunala medel att arbeta med universitets- och högskoleutbildning. Hur kommunerna förstår frågan kan i likhet med övergripande mål delas in i ett par kategorier, även om några av de svarande utöver nedan beskrivna grupperingar anger att de inte har någon budget för den formen av arbete. Två spår kan skönjas:

- kommuner som hänvisar till att de har kommunala medel avsatta för att kompetensutveckla, vidareutbilda och fortbilda sin personal inom kommunens verksamhet
- kommuner som på olika sätt arbetar med universitets- och högskoleutbildning mer generellt i kommunen och där tar ett bredare perspektiv kring frågan om tillgång till utbildning och samverkan kring högre utbildning

Bland svaren framgår att kommuner erbjuder kompetensutvecklande insatser inom framförallt respektive enhet, för pedagoger, rektorer och liknande tjänster. Men även att en del av kommunerna har professioner inom olika förvaltningar som i sin tjänst ska arbeta för skapandet av platser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU).

Några andra kommuner anger att de har en mer formell budget avsatt för att arbeta med tillgängliggörandet av högre utbildning via lärcentra eller lokala campus. Att de därigenom har budget för lokaler, teknik och personella resurser. Ett fåtal kommuner anger även att det finns medel avsatta för att arbeta med forskning, bland dessa återfinns både kommuner som har en geografisk närhet till högskola eller universitet alternativt kommuner som arbetar med högre utbildning genom lärcentra eller lokala campus.

Kommunerna svarar ”riktade kommunala medel”

”Det finns en koordinator för samverkan med akademierna centralt i kommunen (25% av en tjänst) och praktiksamordnade och HR-strategier som arbetar med praktikanter från lärarlinjen, sjuksköterskor och socionomer och har även resurser utöver personalkostnaderna avsatta för detta arbete” (Huddinge)

”Det finns medel avsatta inom de olika förvaltningarna” (Sandviken)

”Ja, vi har en budget för Akademi Norr och vårt lärcentrum. Tyvärr fick vi inget statligt bidrag till vårt Lärcentrum, vilket väldigt få kommuner i Norrlands inland fick” (Strömsund)

”I Vimmerby kommun så finns det avsatta medel i form av en enskild budget till Campus Vimmerby som bedriver universitets- och högskoleutbildningar i samverkan med olika lärosäten” (Vimmerby)

Samverkan kring högre utbildning i regionalt perspektiv är även något som nämns i sammanhanget. Något som också nämns i sammanhanget är det statliga bidrag som under 2018 varit möjligt för kommuner med lärcentra att söka, men det nämns även att inga kommuner i Norrlands inland har beviljats medel från denna satsning. Under 2018 och 2019 har det varit möjligt för kommuner att ansöka om statsbidrag för lärcentrum med syfte att stimulera utveckling av lärcentrum. Statsbidraget har varit möjligt att söka för kommunala huvudmän och kommunalförbund för kommunal vuxenutbildning, det ställer även krav på att minst två kommuner ska samverka i utvecklingsarbetet (Skolverket, 2019).

Finns samverkan mellan kommun och högskolor/universitet?

Samverkan mellan kommuner och högskolor/universitet beskrivs och definieras olika. Bland de 42 kommuner som besvarat frågan, har en större andel (28) svarat jakande kring att de i någon form arbetar med samverkan kring utbildning. Några har svarat att de arbetar med utlokaliserad utbildning, några att de arbetar med distansutbildning i deras kommuner. Det finns också ett flertal kommuner som återfinns både bland de som svarat ja eller nej på huruvida de arbetar genom samverkan med att bedriva högskoleutbildning som beskriver att de arbetar med övningsskolor för lärarprogram. Övningsskolor infördes av regeringen 2014 som en femårig försöksverksamhet, syftet med försöket är att studenterna ska koncentreras till ett mindre antal skolor i nära samverkan med lärarutbildningarna där förhoppningen är att detta ska ge högre kvalitet både på den verksamhetsförlagda utbildningen och på utbildningen som helhet (UKÄ 2017:13).

Det beskrivs bland svaren olika former av samverkan mellan kommunen och högskolor och/eller universitet:

- Arbetar med utlokaliserad högskoleutbildning.
- Samverkar i regionala perspektiv kring högre utbildning, bland dessa finner vi Lapplands kommunalförbund, Kommunförbundet akademi norr, Hälsinglands utbildningsförbund och Campus i Småland, Sjuhärads kommunalförbund.
- Handledarutbildningar och övningsskolor för lärarstudenter.
- FoU samarbeten, gemensamma utvecklingsprojekt och andra gemensamma utvecklingsarbeten.
- Vidareutbildningar i samverkan, exempelvis barnskötare till förskollärare.
- Samverkan kring olika former av verksamhetsförlagd utbildning.

Kommunerna svarar ”samverkan mellan kommun och lärosäten”

”Ja, det finns samverkan, både i form av utlokaliserade utbildningar, gemensamma utvecklingsprojekt och andra gemensamma utvecklingsarbeten” (Bollnäs)

”LKF = Lapplands kommunalförbund samverkar med akademi norr i dialog med universiteten (Akademi norr är 13 kommuner)” (Jokkmokk)

”Nej, enbart utifrån att Laholm har övningsskolor för lärarutbildningen Högskolan i Halmstad” (Laholm)

”Dacapo samverkar bland annat med Göteborgs universitet, Karlstad universitet, Högskolan i Skövde och Chalmers” (Mariestad)

Flera av de svarande kommunerna nämner även under punkten att de även är medlemmar i nätverket Nitus – Nätverket för kommunala lärcentra. Dock bedrivs inga utbildningar eller samarbeten mellan kommuner och högskolor och universitet, utan nätverket syftar till att byta kunskap, information och inspiration mellan kommuner (Nitus, 2019).

Finns formaliserad samverkan om kompetensförsörjnings-frågor med näringsliv och offentlig sektor

Kommuner väljer att organisera sin samverkan med näringsliv och offentlig sektor på flera olika sätt, 47 svarande anser att de arbetar med samverkan i någon form. Dock kan det skilja sig åt mellan kommunerna, dels hur de ser på uttrycket ”formaliserad” men även vad som räknas in i och definierar vad som är kompetensförsörjningsfrågor. Av svaren går att utläsa att de allra flesta på något sätt samverkar med omgivande arbetsmarknad med utgångspunkt i strategier kring *kompetensförsörjning, genom näringslivsnätverk, andra former av regionala och ämnesinriktade nätverk, samverkan kring VO-college (Vård- och Omsorgscollege), samverkan kring teknikcollege*. Däremot beskriver flera kommuner att det finns men att den inte är formaliserad. En annan fråga är var i kommunens förvaltningar som frågan aktualiseras och under vilka former, bland dessa beskrivs hur det kan vara kommunens arbetsmarknadsenheter, näringslivsenheten eller utbildningsenhet som arbetar med frågorna.

Kommunerna svarar ”formaliserad samverkan”

”Vi bjuder in till samverkans forum/frukostseminarium för företagare med olika teman. Nästkommande handlar om kompetensförsörjning där vi ska diskutera hur vi tillsammans kan jobba med kompetensförsörjning. Vi har även en tillväxtstrateg, som jobbar mot företagen i bl. a kompetensförsörjningsfrågor” (Övertorneå)

”Ja, ett dokument är framtaget tillsammans med näringslivet” (Ånge)

Resultatdiskussion

Enkät till Nitus medlemmar

Syftet med enkäten som skickades ut till Nitus medlemmar var att söka svar på vilken form av högre utbildning som utbildningscenter för högre utbildning arbetar med och i vilken omfattning. Den största gruppen som besvarat enkäten är kommuner i storleksordningen 20 000–50 000 invånare.

Verksamheterna har sedan svarat på om de arbetar med utbildning från högskolor och universitet som är på distans sedan och/eller med egen sökkod. En svårighet med dessa frågeställningar är att även kommunerna själva använder olika former av begrepp, inte bara för att beskriva sin egen verksamhet utan även för att beskriva hur utbildning bedrivs inom deras verksamhet. Detta riskerar att frågorna tolkas olika av kommunerna och det finns ingen gemensam definition av den här formen av utbildning. Av enkäten framgår dock att majoriteten av Nitus medlemmar som arbetar med högskole- och universitetsutbildningar, har färre än 20 studenter i sin verksamhet, fem verksamheter har fler än 250 studenter. Den stora skillnaden i antalet studerande i de olika verksamheterna innebär att det inte går att beskriva den optimala strukturen för alla verksamheter.

En annan fråga som aktualiserats i projektgruppen är att det på många håll saknas system för att registrera och följa upp studenter som nyttjar utbildningscentrum för högre utbildning. Detta beror sannolikt på att studenterna som läser utbildningar från högskolor och universitet, i första hand tillhör och dokumenteras på det lärosäte som ansvarar för utbildningen. Inte heller på högskolor och universitet går informationen att få då de kategoriserar sina studenter utifrån utbildningsprogram och inte utbildningsform. De utbildningscentrum som har register har utformat dessa utifrån de behov som finns i respektive kommun, vilket sannolikt innebär att registren inte innehåller samma uppgifter som går att jämföra. Siffrorna på antalet studenter på respektive på utbildningscentrum för högre utbildning är således huvudsakligen uppskattningar.

Förfrågan till Sveriges kommuner

Syftet med att ställa frågor till kommunerna var att få en uppfattning om hur kommuner arbetar med kompetensförsörjningsfrågor i relation till högskolor och universitet. En stor svårighet med denna undersökning var att frågorna skickades till registrator som ombads skicka frågorna vidare till dem som arbetar med liknande frågor. Detta förfarande visade sig inte fungera så väl då svar inkommit från förvaltningsledning för barn och utbildning, kommunens HR kontor, näringslivskontor eller kommunledningen. En tolkning som kan göras av att frågan togs emot så olika i kommunerna kan vara att frågan kring att hantera kompetensförsörjning av högre utbildning på kommunal nivå är komplex och har ingen naturlig placering i den kommunala organisationen. En ytterligare svårighet med denna undersökning är att kommunerna i vissa fall besvarar frågorna utifrån kommunen som arbetsgivare, medan andra tar ett bredare perspektiv kring kompetensförsörjningsfrågor för hela kommunen där även det privata näringslivet och annan offentlig verksamhet involveras.

Det saknas ett statligt uppdrag för hur arbetet organiseras i kommuner att arbeta med kunskaps- och kompetensbehov i relation till högre utbildning.

Många kommuner visar i sina mål och visioner att frågan om en hållbar och trygg kompetensförsörjning står högt på agendan. Vid fördjupad analys visar det sig senare att det inte finns avsatta medel för hur detta ska åstadkommas. Inte heller handlingsplaner för var i kommunens verksamhet detta ska organiseras och samordnas. I flera fall uppstår oklarheter om var i kommunen frågan om kompetensförsörjning ska hanteras och enskilda förvaltningar och enheter får själva hantera kompetensförsörjningsbehoven som gäller den egna verksamheten. I dessa fall skulle kommunerna, med all sannolikhet, fungera mer effektivt såväl ekonomiskt som tidsmässigt genom att ha en gemensam funktion för att organisera dessa centrala frågor.

På liknande sätt svarar flera kommuner att det finns ekonomiska medel avsatta att arbeta med kompetensförsörjning, vissa kommuner har medel för kompetensutveckling av sin personal medan andra tar ett bredare grepp kring frågan om tillgång till utbildning och samverkan med högskolor och universitet. Det finns stora olikheter av i vilken omfattning det avsätts ekonomiska medel för den här formen av verksamhet, från att inte ha några medel till en funktion med egen ekonomisk ram som täcker alla grundkostnader. I svaren på frågorna framgår att kommuner har finansiering från olika instanser att bedriva utbildningscentrum för högre utbildning. Några kommuner finansieras av kommunala medel medan andra kommuner beskriver hur de söker olika former av statliga bidrag för kompetensutvecklande insatser och hur dessa blir riktade till specifika målgrupper, som lärare för att finansiera verksamheten. Det är också projektgruppens samlade erfarenheter och uppfattning att finansiering behöver sökas från flera håll och att olika former av regional samverkan fungerar om ett utbildningscentrum för högre utbildning ska överlevna och utvecklas.

Samverkan är ett begrepp som används frekvent i relation till det arbete som bedrivs i kommuner kring att kompetensförsörja sin lokala och regionala arbetsmarknad. Samverkan kan beskrivas olika perspektiv, vilket kan exemplifieras genom:

- Samverkan sker över kommungränser och i regionala perspektiv (kommun- och regionpolitiska frågor).
- Samverkan med den lokala/regionala arbetsmarknaden.
- Samverkan med lärosäten kring forskning.
- Samverkan med lärosäten kring utbildning.

För en kommun är det viktigt att kunna kompetensförsörja kommunen med olika yrkeskategorier som lärare, förskollärare, sjuksköterskor, socionomer, poliser med flera. Detta är yrkesgrupper som studerar på utbildningsprogram som är fullt möjliga att distribuera via utbildningscentrum för högre utbildning, vilket också görs idag. Andra utbildningsprogram så som vänder sig till arbetslivet i stort, som ekonomer, ingenjörer, HR-personal är också möjligt att distribueras via utbildningscentra för högre utbildning. Det är för många mindre kommuner svårt att locka ovan nämnda yrkesgrupper att flytta till kommunen. Tillgången till högre utbildning blir då central för val av bostadsort. I landsbygdskommuner utan högskola i

sin arbetsmarknadsregion är sannolikheten betydligt större att invånare flyttar ut för att utbilda sig i jämförelse med kommuner nära högskola, högskoleorter eller storstadsområden (Lovén, Hammarlund & Nordin, 2016).

Därför är det en stor vinst för kommunen om de som redan bor i kommunen och är ortsbundna kan skaffa sig en högskoleutbildning ”på hemmaplan”. Det blir en vinst för såväl kommunen som den enskilda individen. För kommunerna är det en god investering att driva ett lokalt utbildningscentrum för högre utbildning, då det framgår att studenter som läser utbildningar på orten, i stor utsträckning blir yrkesverksamma i kommunen eller närregionen efter avslutad utbildning (se exempelvis Engström & Bäcklin & Baleus, 2015, Eriksson & Hedman, 2018).

Vissa kommuner väljer att ta samverkan ett steg längre och utvidgar perspektivet från kommunen till ett mer regionalt perspektiv. I svaren från kommunerna beskrivs olika typer av regional samverkan, både för att samverka med lärosäten men även för att bilda nätverk med den lokala och regionala arbetsmarknaden kring kompetensförsörjningsfrågor. Vissa regionala områden samverkar informellt i frågor kring att undersöka kompetensbehov och att arbeta gemensamt för att få tillgång till utbildning i sin region, samtidigt som det i andra kommuner, finns mer uttalade strukturer för samverkan. Ett antal kommuner i landet är organiserade i olika former av kommunalförbund, bland dessa återfinns vi exempelvis Hälsinglands utbildningsförbund, Akademi Norr och Lapplands kommunalförbund. Det återfinns även samarbeten som sker i projektform, likväl som olika former av centrumbildningar där både kommun, arbetsmarknad och högskola eller universitet ingår. Dessa verkar vanligtvis initieras av högskolan eller universitetet, exempel på detta är CLAS (Centrum för Ledarskap och Arbetsliv i Skaraborg) som initierats av Högskolan i Skövde eller Kommunakademi Väst vid Högskolan Väst. Det finns fler modeller för samverkan och sannolikt även modeller som inte framkommer bland svaren, exempelvis Katrineholm/Vingåker som har en gemensam kommunalnämnd för vuxnas lärande.

Övergripande är att det ofta finns samverkan mellan olika aktörer eller intressenter. Mindre kommuner kan ha svårt att hävda sitt behov av lokala utbildningsplatser i relation till en högskola, då numerären sällan är särskilt hög. Vid en regional samverkan kring samma fråga kan det kanske vara mer attraktivt för högskolan med lokala utbildningsplatser om studenterna är fler och upptagningsområde större.

Möjliga vägar framåt? – Slutdiskussion

Målsättningen för projektgruppen har varit att få en bild av kommuners beredskap kring högre utbildning. Det saknas ofta en organisering kring frågan om kompetensförsörjning, det ”flyter” i kommunernas organisationer mellan att vara en fråga för respektive förvaltning, för vuxenutbildning, näringslivsenhet eller kommunledningskontor, där ingen äger eller ansvarar att hantera den. En reflektion från gruppen är dock att det nog inte är möjligt att organisera på samma sätt i alla kommuner, behovet består snarare i att få samsyn, ta ett gemensamt grepp på en övergripande nivå, både vad gäller mål och vision såväl som ekonomiska styrning för arbetet med att skapa förutsättningar i kommunerna.

Samtidigt som oklarheter i styrningen framkommer i våra undersökningar så finns det även en samlad enighet kring att frågan kring kunskap- och kompetensbehov behöver hanteras:

- Kommuner samlar sig internt för att göra handlingsplaner för att hantera utmaningar kring nuvarande och kommande kompetensbehov.
- Kommuner ingår i olika former av regional samverkan och centrumbildningar kring högre utbildning i relation till de behov som de ser i sina kommuner.
- Kommuner ingår i olika samverkansformer för att bjuda in till och undersöka de utmaningar som finns kring kunskap och kompetens i deras kommuner.

En fråga som diskuterats flitigt i gruppen är att det inte finns tillräckligt starka incitament för högskolor och universitet att bedriva verksamhet i nära samverkan med kommuner utanför högskolorna eller med flexibla studieformer. Gruppens erfarenhet är att verksamhetsledarna vid utbildningscentren för högre utbildning måste använda mycket kraft och energi till att försöka förmå högskolorna att möta kommunens behov av utbildningsplatser utanför högskoleorten. Någon form av premiering för de högskolor som väljer att samverka kring utbildning i samverkan med kommunerna skulle kunna vara en lösning.

Planeringen var även att sammanställa en ”best practice” för hur kommunerna kan komma att arbeta med att skapa förutsättningar för högre utbildning. Det som framkommer ur undersökningarna är att det inte är möjligt att skapa *en* ”best practice” som skulle kunna fungera för landets orter som inte har högskola eller universitet. Kommunerna runt om i Sverige har väldigt olika förutsättningar vad avser organisation, ekonomi, politiska målsättningar och kunskap- och kompetensbehov i relation till högre utbildning. Det finns dock beräkningar gjorda på att en lägsta totalkostnad skulle vara 800 000 kronor per år, för att etablera utbildningscentra för högre utbildning. Denna kostnad är beräknad utifrån årsbudgeten från 35 lärcentra och kostnader för lokaler, hantering av examina, teknik, support och tjänster för sändning (SOU 2017:1) Det finns även väldigt stora skillnader i närheten till universitets- och högskoleorter och vad som kan vara en rimlig målbild i relation till det. En kommun så som Huddinge besvarar frågorna med ett utgångsläge av att vara geografiskt nära flera högskolor och universitet. Strömsund som är en liten kommun med ett mindre utbildningscentrum beskriver i sin målbild att ”*universitets- och högskoleutbildning ska tillhandahållas*”. Fem av orterna som har besvarat enkäten har redan idag fler än 250

studenter, vilket sannolikt redan har skapat en modell för högre utbildning och som troligen inte är applicerbar i en kommun som Strömsund.

Breddad rekrytering är ett begrepp som ofta används för att sätta fokus på frågan om att det finns grupper i Sverige som är underrepresenterade på högskolor och universitet, Universitets- och högskolorådet har uppdraget att fokusera på frågan och har tagit fram en *Strategisk plan för främjande av breddad rekrytering till högskolan och motverkande av diskriminering inom högskolan* (Dnr 1.1.1-266-2015). Frågan om breddad rekrytering är dock inte enbart en högskolefråga i relation till enskilda presumtiva studenter. Vi menar att kommunernas kompetens om de regionala förutsättningarna och kunskaper om kommuninnevånarnas förutsättningar skulle kunna bidra till att bredda rekryteringen till högskoleutbildning mer än vad som är fallet idag.

Utifrån ett studentperspektiv eller ett perspektiv av att vara potentiell student från landsbygd kan olika faktorer upplevas som hindrande för högre studier. En faktor som återkommer som hindrande är den geografiska faktorn, högre utbildning bidrar till individers flyttbeslut (SOU 2017:1). Det finns även erfarenheter från projektgruppen att studenter motiverar sina beslut om att studera på hemmaplan med att; det är för långa avstånd för att pendla; att de har en etablerad familjesituation som gör det svårt att flytta; att det inte vill lämna orten; ekonomiska förutsättningar; men också faktorer som att inte känna sig hemma eftersom de kommer från studieovana miljöer. Detta är också ett område som framåt skulle behöva uppmärksammas och undersökas närmre. För att råda bot på dessa hinder och i högre utsträckning tillgängliggöra högre utbildning skulle det vara en vinst för demokrati och rättvisa, att fler får möjlighet att välja högre studier. Det finns även andra sociala och demokratiska vinster med en sådan ordning. Flera studerande uppger att de fått ökad självkänsla och självtillit och på ett helt annat sätt kan delta i samhällsdebatten och samhällsutveckling (Roos 2002, Roos & Grepperud 2007).

Avslutningsvis, det skulle också vara en miljövinna i att minska pendlingen för studenter då flera långa resor skulle kunna undvikas.

Slutsatser:

- Frågan om att möjliggöra högre utbildning för fler kommuninnevånare behöver synas i kommunernas övergripande målformuleringar om frågan ska få tyngd.
- Tydliggör var i den kommunala organisationen som ansvaret att tillgängliggöra högskoleutbildning för fler kommuninnevånare finns.
- Små kommuner behöver arbeta tillsammans, till exempel i kommunalförbund, med nulägesanalyser, behovsinventeringar samt kontakter med högskolor och universitet för att förmå högskolor att tillgängliggöra högskoleutbildning för fler kommuninnevånare.
- Högskolor och universitet behöver förändra inre strukturer för att tillgängliggöra högskoleutbildning utanför högskoleorterna utifrån kommuners behov. Detta kan till

exempel ske genom anpassade tjänstefördelningar där lärare ges goda förutsättningar att undervisa i flexibla undervisningsformer.

- Staten bör premiera de högskolor som erbjuder högskoleutbildning utanför högskoleorterna, till exempel genom höjda ersättningsbelopp i form av högre helårsstudentsersättning eller riktat höjt takbelopp.
- Staten bör ge högskolor och universitet ett formellt regionalt uppdrag.

Referenser

Grepperud, G. & Thomsen, T. 2001: *Villkår för et regionalt utdanningsløft*. Tromsø: Tromsø universitet.

Hattie, J. A. (2009): *Synligt Lärande*. Stockholm Natur och Kultur.

Eriksson, L & Hedman, L. (2018): *Var finns socialpedagogerna? Yrkestitlar, fält och socialpedagogisk förankring*. [elektronisk] Västervik: Campus Västervik FoU. (Rapport) Tillgänglig: https://www.vastervik.se/globalassets/campus/dokument/fou-rapport2018_pdf.pdf

Roos, G, Engström, J. & Bäcklin, J. (1999): *Högskoleutbildning på hemmaplan. Studerande och deras erfarenheter av distansstudier vid studiecentra i Hälsingland*. (Rapport 2) Bollnäs: Studiecentra i samverkan.

Roos, G. (2002): *Nya studerande. Studerande vid studiecentra i Hälsingland läsåret 1997/98*. (Rapport 5) Bollnäs: Studiecentra i samverkan.

Roos, G. & Grepperud, G. (2007): *Leva och lära i Hälsingland. Studiecentra – pionjär och pådrivare*. (Rapport 7) Bollnäs: Studiecentra i Hälsingland. Här UtE.

Engström, J., Bäcklin, J. & Baleus, L. (2015) *Slutrapport Förstudie Lärcentrautveckling* (Rapport) Region Gävleborg och Hälsinglands utbildningsförbund.

Skolverket (2009): *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys*. Stockholm. Fritzes.

Skolverket (2019) *Statsbidrag för lärcentrum 2019*.

Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidrag-for-larcentrum-2019>

UHI (2019) University of the Highlands and the Islands. [elektronisk] Tillgänglig: <https://www.uhi.ac.uk/en/>

Universitetskanslersämbetet (2017): *Uppföljning och utvärdering av försöksverksamhet med övningsskolor inom lärar- och förskolläraryrkesutbildningar*. Rapport 2017:13 Tillgänglig: <https://www.uka.se/download/18.1694555316021105ce41ada/1513007975354/rapport-2017-12-12-ovningsskolor-delrapport.pdf>

Universitets- och högskolerådet. (2015). *Strategisk plan för främjande av breddad rekrytering till högskolan och motverkande av diskriminering inom högskolan 2015-2017*. (Dnr 1.1.1-266-2015)

Bilagor

Bilaga 1. Illustration av 3M.

För att få en förståelse för hur ett utbildningscentrum kan vara uppbyggt har gruppen tagit 3M modellen som utgångspunkt. En del av gruppens erfarenheter sammanfaller väl med ursprunget (Grepperud & Thomsen, 2001) medan en del tillkommit efter ursprungsmodellens utgivande.

Inget utbildningscentrum har förmodligen alla delar i modellen, men några få har de flesta. Vilka delar som är aktuella i respektive kommun styrs huvudsakligen av ambitioner (visioner och ekonomi), vilka lokala/regionala kompetensbehov som finns och hur samarbete sker med högskolor och universitet.

Mötesplats	Mäklare	Motor
Lokaler <ul style="list-style-type: none"> • Grupprum och utbildningslokaler • Kontor och konferensrum • Matplats/Cafeteria • Toaletter med skötrum • Reception 	Personella resurser <ul style="list-style-type: none"> • Kontakter med lärosäten kring nuvarande av kunskaps- och kompetensbehov • Samarbete med lärosäten kring utbildning och forskning (forskning med utgångspunkt i exempelvis utbildningscentra, flexibla utbildningsformer) • Samarbete lokalt/regionalt 	Personella resurser - utveckling <ul style="list-style-type: none"> • Kontakter med lärosäten kring kommande behov av kunskaps- och kompetensbehov • Kontakter med offentlig sektor och näringsliv kring kunskaps- och kompetensbehov • Samarbete med lärosäten kring forskning (forskning med utgångspunkt i verksamhetsnära frågor inom offentlig sektor och näringsliv)
Tekniska förutsättningar <ul style="list-style-type: none"> • Distansmötesverktyg för utbildning, undervisning, möten och samarbeten • Utbildningsnät • Samarbete kommuninternt för arbete med brandväggar och andra liknande hinder • Tekniska hjälpmedel • Administrativt stöd 	Personella resurser – rekrytering <ul style="list-style-type: none"> • Studentrekrytering • Studie- och yrkesvägledare 	
Personella resurser <ul style="list-style-type: none"> • Studerandeservice, studiecoach • Teknisk support • Tentamensservice 		

Ledningsfunktion: Personalfrågor – Budget - Lokalfrågor

Bilaga 2: Bortfallsanalys

Geografiskt läge

Vi kan inte se några större variationer avseende vilken del av landet som inte besvarat enkäten. Visserligen har ingen kommun i Västmanland svarat medan sex av tio kommuner i Gävleborg svarat. Bland de svarande är det 52 inlandskommuner eller 73 % och 19 kustkommuner eller 27 %. Tio kommuner är förorter till storstäder. För övrigt fördelar sig svaren länsvis på följande sätt:

Tabell 1: *Antal svarande kommuner per län*

Svarsprocent per län	%	antal svarande kommuner	Av totalt
Gävleborg	60	6	10
Södermanland	44	4	9
Norrboten	36	5	14
Stockholm	35	9	26
Halland	33	2	6
Örebro	33	4	12
Västernorrland	29	2	7
Uppsala	25	2	8
Kronoberg	25	2	8
Kalmar	25	3	12
Jämtland	25	2	8
Skåne	24	8	33
Östergötland	23	3	13
Blekinge	20	1	5
Dalarna	20	3	15
Värmland	19	3	16
Västra Götaland	18	9	49
Jönköping	15	2	13
Västerbotten	7	1	15
Gotland	0	0	1
Västmanland	0	0	10

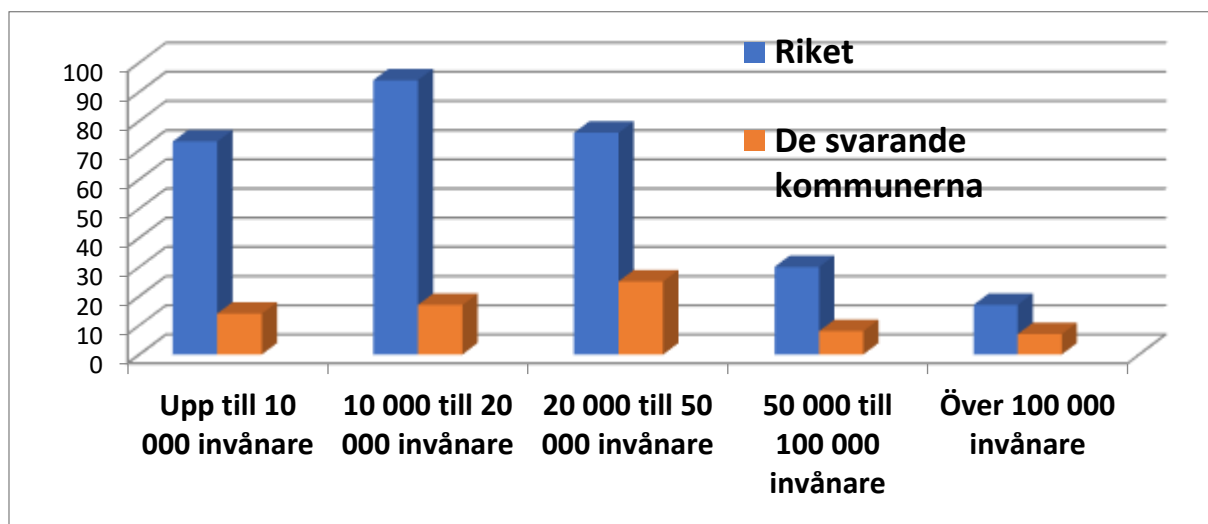
I medeltal har 24 % av kommunerna svarat.

Storlek på kommunerna

Antal invånare i de svarande kommunerna skiljer sig något från riksgenomsnittet. Medeltalet invånare per kommun i riket är 35 362 (SCB befolkningsstatistik 1:a kvartalet 2019) För de svarande kommunerna är motsvarande medeltal invånare 38 092. Om Malmö inte svarat kom medeltalet invånare istället att bli 33 870, det är vanskligt att i ett så relativt litet material enbart se på medelvärdet.

De tolv minsta kommunerna har inte svarat. Därefter är de tämligen jämna intervall mellan de svarande. Bland de tolv största kommunerna är det tre som svarat.

För att då se om det finns differenser som hänför sig till storleken på de svarande kommunerna har dessa delats in i intervaller. Svaret nedan i diagrammet är antal svarande kommuner jämfört med antal kommuner i riket.

Figur 1: Antal svarande kommuner per invånare kategori jämfört med riket

Det framgår att det är något färre svarande ur de båda minsta kommungrupperna. I den allra minsta dvs. de som har färre än 10 tusen invånare är det 14 av 73 eller 19 % av kommunerna som svarat. I gruppen mellan 10 och 20 tusen är det 17 av 94 eller 18 % av kommuner som svarat. I mellangruppen 20–50 tusen invånare är det 25 av 76 eller 33 % av kommunerna som svarat. I den näst största gruppen är det 8 av 30 eller 27 % av kommunerna som svarat, medan det i gruppen över 100 tusen invånare är det 7 av 17 eller hela 41 % som svarat.

Skiljer sig svaren på frågorna mellan dessa grupper?

På den första frågan: ”Finns idag (2018) kommunalt övergripande visioner/mål som tar upp kompetensförsörjning och kompetensutveckling i er kommun?” finns det en klar korrelation med storlek och ja-svar. De båda största grupperna dvs. de med mer än 50 000 invånare har samtliga svarat ja. I den minsta guppen dvs. de med högst 10 000 invånare är 50 % ja och 50 % nej. I den näst minsta gruppen är det 65 % ja och i mellangruppen är det 80 % ja.

När det gäller svaren på övriga frågor går det inte att se samma klara tendenser. Mellangruppen kommuner och den största kommungruppen har i något högre utsträckning än de övriga svarat ja på de övriga frågorna.

Att beakta vid indelning i grupper är att det rent statistiskt är vanskligt att dra några långtgående slutsatser då ingen grupp av de svarande överstiger 30 kommuner.

Politisk ledning

Politisk ledning i kommunerna följer tämligen väl riksgenomsnittet, och inte heller här finns belägg för att de skulle vara någon skillnad på svarsfrekvens beroende på politisk ledning i kommunerna.

Tabell 2: Jämförelse mellan de svarande kommunerna och samtliga kommuner i riket.

	Svarande		Riket	
	n	%	n	%
Kommunal styrning				
Borgerliga	32	44	137	47
Blocköverskridande	29	41	116	40
socialistiska	9	13	35	12
sverigedemokraterna	1	1	1	0
oberoende	0	0	1	0
Summa	71	99 %	290	99 %

(Mp har räknats som borgerligt i kommuner där de samverkar med enbart borgerliga partier och som socialistiska då de enbart samverkar med s eller v eller båda. Det har gjorts både för de svarande kommunerna och för riket som helhet.)

Andra faktorer

- Universitets/högskolekommuner

Kommuner med universitet har svarat i något högre utsträckning (47 % eller 7 av 15) än övriga kommuner, medan kommuner med högskolor har svarat i tämligen samma omfattning (27 % eller 3 av 11) jämfört med övriga kommuner. Eftersom numerären är så liten är svårt att dra några slutsatser av ovanstående. Alla universitet och högskoleorter finns med i de båda största kommungrupperna dvs. de med mer än 50 000 invånare.

- Utbildningsnivå i kommunen

Utbildningsnivån är mycket varierande, i åldersgruppen 25–64 år i Lund har 69 % av befolkningen eftergymnasial utbildning, medan i Hällefors är det endast 23 % som har eftergymnasial utbildning. Utbildningsnivån för de kommuner som besvarat enkäten är 35 %, medan genomsnittet för riket är 44 %. I svarandekommunerna är det 14 % med eftergymnasial utbildning kortare än 3 år och 21 % med 3 år eller längre eftergymnasial utbildning. För riket är motsvarande siffror 16 % respektive 28 %.

I åldersgruppen 16 år och äldre är motsvarande siffror 60 % för Lund och endast 17 % i Eda. För de svarande kommunerna är det 12 % med högskoleutbildning högst 3 år och 15 % med 3 år eller längre högskoleutbildning i åldersgrupperna 16 år eller äldre, dvs totalt 27%. För riket är det 14 % respektive 22% och totalt 36%.

Det finns en tydlig korrelation mellan storlek på kommun och utbildningsnivå.

Att utbildningsnivån är lägre i de kommuner som svarat kan möjligen påverka viljan att svara samt att frågan aktualiserats som ett problemområde. Detta kan dock ej utläsas av de avgivna svaren.

Slutsatser - Bortfall

Det är 18,6% av kommuner under 20 tusen invånare som svarat. Dessa uppgår ändå till 31 kommuner. Totalt är svarsfrekvensen 24 %.

Det går inte att se några skillnader när vi beaktar geografiskt läge eller politisk styrning. Utbildningsnivå i de svarande kommunerna skiljer sig något från riksgenomsnittet. I de svarande kommunerna är andelen med högre utbildning 35 % medan motsvarande siffra för riket är 44 % i åldersgrupperna 25–64 år. (I åldersgruppen 16 år och äldre är det 27% i kommunerna som svarat medan riksgenomsnittet är 36%.)

Det finns en tydlig korrelation mellan hög utbildningsnivå och storlek på kommun, så det skulle kunna vara en paradox att det är större kommuner som svarat i något högre utsträckning, samtidigt som utbildningsnivån är lägre än för riksgenomsnittet. Större kommuner har i högre utsträckning kompetensmål och -visioner än mindre kommuner. Eftersom det är fler större kommuner som svarat, är vårt resultat troligen något bättre än verkligheten för riket.

Bilaga 3: Enkät till Nitus medlemmar

Fråga 1. Vilken kommun svarar du för?

Fråga 2. Antal invånare i min kommun?

Upp till 10 000 invånare

10 000–20 000 invånare

20 000–50 000 invånare

50 000–100 000 invånare

över 100 000 invånare

Fråga 3. Vilken typ av utbildningar bedriver ni?

Kommunal vuxenutbildning

Yrkeshögskoleutbildningar

Fristående kurser, distans (Högskola/Universitet)

Programutbildningar, distans (Högskola/Universitet)

Fristående kurser, egen sökkod (Högskola/Universitet)

Programutbildningar, egen sökkod (Högskola/Universitet)

Fristående kurser, avancerad nivå (Högskola/Universitet)

Programutbildningar, avancerad nivå (Högskola/Universitet)

Fråga 4. Om möjligt ange ungefärligt antal studenter som läser Yrkeshögskoleutbildning

Färre än 20 studenter

20–50 studenter

50–100 studenter

100–250 studenter

Fler än 250 studenter

Fråga 5. Om möjligt ange ungefärligt antal studenter som läser Universitet-/Högskoleutbildning på distans

Färre än 20 studenter

20–50 studenter

50–100 studenter

100–250 studenter

Fler än 250 studenter

Fråga 6. Om möjligt ange ungefärligt antal studenter som läser Universitet-/Högskoleutbildning, platsförlagd på lärocentrum (med egen sökkod)

Färre än 20 studenter

20–50 studenter

50–100 studenter

100–250 studenter

Fler än 250 studenter

Har du frågor eller kommentarer rörande undersökningen kan du skriva dessa här

Om vi under det fortsatta projektarbetet har kompletterande frågor och du är beredd att svara på dessa ange ditt namn, e-postadress och telefon i nedanstående ruta

Bilaga 4: Förfrågan till kommuner

Hej

Detta mail vänder sig till person i kommunens ledning som kan svara på fyra övergripande frågor, om mål och visioner, i relation till kompetensförsörjning, kompetensutveckling och universitets- och högskoleutbildning i kommunen. Frågorna innefattar såväl offentliga som privata aktörer.

Avsändare är projektet *Nya vägar till högre utbildning* som är ett samverkansprojekt, finansierat av Vinnova, där ett antal universitet- och högskolor tillsammans med Halmstads-, Lysekils- och Västerviks kommuner funderar kring kvalitetssäkring och hållbara modeller för hur lärosäten runtom i landet kan möjliggöra utbildning på orter med långa avstånd till högskola eller universitet. Mer om projektet finns att läsa på projektets webbsida: <https://nyavagar.se/>

Nedan i detta mail finns ett antal frågor, svara genom att direkt efter varje fråga lägga in er kommuns svar. Returnera sedan mailet till avsändaren.

Fråga:

1. Finns idag (2018) kommunalt övergripande visioner/mål som tar upp kompetensförsörjning och kompetensutveckling i er kommun? Hur är de i så fall formulerade?
2. Finns idag kommunala mål som konkretiserar utbildning och fortbildning i samarbete med högskolor och universitet? Hur är de i så fall formulerade?
3. Finns idag budget avsatt (dvs riktade kommunala medel) att i kommunen arbeta med universitets- och högskoleutbildning?
4. Finns det idag samverkan mellan kommunen och högskolor/universitet för att bedriva högskoleutbildning?
5. Finns idag formaliserad samverkan om kompetensförsörjningsfrågor med näringsliv och offentlig verksamhet?

Tack för ert deltagande!